

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ, МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ
ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL, MEDICAL,
BIOLOGICAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF PHYSICAL TRAINING

УДК 796.011.3:373.5-053.5

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПЕРШОГО КЛАСУ В УМОВАХ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї

Ігор ЗАНЕВСЬКИЙ¹, Олена БОДНАРЧУК²,
Ольга РИМАР³, Алла СОЛОВЕЙ⁴, Галина МАЛАНЧУК⁵

*Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського,
м. Львів, Україна,*

e-mail: ¹izanevsky@ukr.net, ²olbodn@gmail.com,

ORCID: ¹0000-0002-3276-6057, ²0000-0001-8157-8573,

³0000-0001-6947-0420, ⁴0000-0001-7247-2320, ⁵0000-0002-8173-2590

Анотація. У сучасному суспільстві спостерігається тенденція до збільшення емоційної й нервово-психічної напруженості та зниження фізичної активності, що негативно впливає на стан здоров'я дітей. Одним із можливих шляхів розв'язання цієї проблеми є організація ефективної взаємодії школи та сім'ї у фізичному вихованні школярів. *Мета дослідження* – розробити програму заходів взаємодії школи й сім'ї у фізичному вихованні учнів першого класу та перевірити її ефективність. *Методи дослідження:* аналіз і узагальнення літературних джерел; метод експертного оцінювання; соціологічні методи; педагогічне тестування; педагогічний експеримент; методи математичної статистики. Проведено опитування 16 експертів, 43 вчителів фізичної культури, 112 батьків та 112 учнів першого класу. Визначено ефективні форми співпраці вчителів і батьків. Розроблено програму заходів взаємодії школи й сім'ї та впроваджено в навчальний процес. Виявлено позитивний вплив на фізичний розвиток ($p < 0,05$), фізичну підготовленість ($p < 0,04$) та характер рухової активності учнів на дозвіллі.

Ключові слова: фізична культура, школярі, батьки, вчителі, взаємодія.

PHYSICAL EDUCATION OF THE FIRST GRADE PUPILS IN THE CONDITION OF SCHOOL AND FAMILY

Igor ZANEVSKY¹, Olena BODNARCHUK²,
Olga RYMAR³, Alla SOLOVEY⁴, Halyna MALANCHUK⁵

*Lviv State University of Physical Culture
named after Ivan Boberskyj, Lviv, Ukraine,*

e-mail: ¹izanevsky@ukr.net, ²olbodn@gmail.com,

ORCID: ¹0000-0002-3276-6057, ²0000-0001-8157-8573,

³0000-0001-6947-0420, ⁴0000-0001-7247-2320, ⁵0000-0002-8173-2590

Abstract. Nowadays, a tendency for increasing of emotional and neuropsychic tension is tracked in a modern society. At the same time, there is a decreasing of a physical activity level. All this mentioned factors have negative influence on children state of health. One of the possible ways of this problem solving is to organize interaction between school and child family with the aim of a scholars physical education. The research object is an elaboration of the program that is based on a cooperation of school and a family for physical education of first form scholar's; to check its effectiveness. Research methods are analysis and

summarizing of sources; method of expert evaluations; sociological methods; pedagogic testing; pedagogic experiment; methods of mathematical statistics. 16 experts, 43 teachers of physical culture, 112 parents and 112 pupils of 1st form were surveyed. Effective forms of cooperation between teachers and parents were defended. A program that is based on this cooperation was elaborated and implemented to the learning process. As a result, there is a positive influence on a physical development ($p < 0,05$), on a physical preparedness ($p < 0,04$) and on a disposition of scholar's motion activity on a leisure, as well.

Keywords: physical culture, schoolchildren, parents, teachers, interaction.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Стратегічним завданням будь-якої держави є збереження та зміцнення здоров'я молодого покоління. Життя і здоров'я людини – це найвищі людські цінності, показниками цивілізованості, та які відображають загальний рівень соціально-економічного розвитку суспільства. В Україні зберігаються негативні тенденції до погіршення здоров'я молоді та стає очевидним той факт, що системі охорони здоров'я навряд чи вдасться оптимально їх змінити [1, 2].

Назрілою є проблема низької ефективності діяльності різних інституцій (школа, сім'я, громадські організації) щодо фізичного виховання школярів. Особливої уваги потребують учні перших класів, обсяг рухової активності яких знижується (порівняно з дошкільнятами) на 40–50%, що пов'язано зі збільшенням часу на навчальну діяльність [7, 11]. Перехід до шкільного навчання з шести років загострює проблему гіпокінезії молодших школярів, це спонукає до пошуку додаткових резервів збільшення рухової активності дітей упродовж доби. Одним із можливих шляхів розв'язання цієї проблеми є організація ефективної взаємодії школи та сім'ї у фізичному вихованні школярів [8, 10, 12, 13], що сприятиме збереженню та зміцненню здоров'я, гармонійному та всебічному розвитку учня, поліпшенню працездатності та зниженню втомлюваності, підвищенню опірності організму до різних захворювань, мотивуванню до активних занять фізичними вправами [7, 11]. Критерієм ефективності цього процесу повинен бути рівень здоров'я, фізичного розвитку та фізичної підготовленості дітей [1, 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку висвітлено в багатьох працях. Теоретико-методичні основи фізичного виховання, здоровий спосіб життя, розвиток фізичних і психологічних якостей проаналізовано в роботах Е. Вільчовського (1998), Н. Москаленко (2006) та ін. Застосування різних форм фізичного виховання розкрито у працях О. Власюк (2006), А. Огністого (2012). Запропоновано підходи оптимізації та вдосконалення процесу фізичного

виховання учнів різними засобами й методами фізичної культури, інтерактивні форми проведення уроків (О. Отравенко, 2013), корекцію навчальних програм і формування позитивної мотивації (І. Асаулюк, 2017). Формування потреби в руховій активності, підвищення адаптаційних можливостей та особисту фізичну культуру першокласників досліджено в роботах К. Огністої (2003), Т. Лясоти (2010), Л. Гнітецького (2000), запропоновано реалізацію міжпредметних зв'язків у працях О. Кругляка (2005), В. Андріанова (2008), Н. Москаленко (2013).

Водночас, незважаючи на такий широкий спектр досліджень, недостатньо уваги присвячено дослідженням організаційно-методичних засад взаємодії школи та сім'ї у фізичному вихованні учнів перших класів. Розроблення і впровадження ефективних шляхів поглиблення взаємодії школи та сім'ї дасть можливість усебічно, систематично й послідовно стимулювати дітей до рухової активності, сформувати стійкий інтерес до фізичних вправ, потребу у здоровому способі життя та вдосконалити процес фізичного виховання учнів першого класу.

Мета дослідження – розробити програму заходів взаємодії школи та сім'ї у фізичному вихованні учнів першого класу та перевірити її ефективність.

Методи та організація дослідження. Для виконання поставлених завдань використано такі **методи дослідження:** теоретичний аналіз і узагальнення літературних джерел; метод експертного оцінювання; соціологічні методи (анкетування, інтерв'ювання); педагогічне тестування; педагогічне спостереження; педагогічний експеримент; методи математичної статистики.

Дослідження проведено впродовж декількох етапів. Для вивчення ступеня важливості форм взаємодії школи та сім'ї у фізичному вихованні здійснено опитування експертів (16 осіб), учителів фізичної культури (43 особи) та батьків учнів (112 осіб). Батьків також опитали щодо рівня здоров'я їхніх дітей і способів проведення дозвілля; для цього батьки дали відповіді на запитання нашої анкети. Опитування дітей (112 осіб) провели у формі інтерв'ювання. Їх запитували про

улюблені форми проведення дозвілля та частоту виконання ранкової гімнастики. Питання анкети передбачали декілька варіантів відповідей, тому результати були проранжовані (чим менша кількість балів, тим вищий рейтинг форми).

Досліджено фізичний розвиток та фізичну підготовленість учнів першого класу. На підставі отриманих даних розроблено програму заходів взаємної діяльності школи та сім'ї у фізичному вихованні першокласників та перевірено її ефективність. Для цього проведено педагогічний експеримент (ПЕ), сформовано контрольну й експериментальну групи за затвердженням планом виховної роботи вчителя початкових класів і складалася з 54 учнів (25 хлопців і 29 дівчат). Експериментальна група працювала за розробленою програмою заходів взаємодії школи та сім'ї у фізичному вихованні учнів першого класу і нараховувала 58 учнів (28 хлопців і 30 дівчат).

Виклад основного матеріалу. Для реалізації дослідницького задуму щодо обґрунтування експериментальної програми важливо було з'ясувати найефективніші форми спільної діяльності педагогів та батьків у фізичному вихованні учнів першого класу [4]. Для цього опитано експертів галузі фізичного виховання, учителів фізичної культури та батьків учнів (табл. 1).

З'ясовано, що, на думку респондентів, форма «Фізкультурно-спортивні заходи за участю батьків і дітей» та «Консультації шкільного лікаря й вчителя фізичної культури» є найбільш ефективними. Індивідуальну роботу з батьками вчителі та експерти вважають важливою, проте у батьків ця форма співпраці належить до десяти найважливіших. Батьки першокласників гостро потребують (друге місце) консультативної допомоги

фахівців у скеруванні дітей до секційних занять різними видами спорту, проте серед експертів і вчителів фізичної культури така форма співпраці з батьками посідає десяте та восьме місце.

Таким чином, у результаті опитування було з'ясовано п'ять основних організаційно-методичних форм, на основі яких розроблено програму для поліпшення співпраці школи та сім'ї у фізичному вихованні першокласників, яка, імовірно, сприятиме формуванню всебічно й гармонійно розвинутої особистості з відповідальним ставленням до власного здоров'я (див. рис. 1).

Для реалізації мети визначено завдання – поліпшення просвітницької роботи із батьками з питань фізичного виховання дітей та збільшення обсягу рухової активності першокласників. Процес фізичного виховання в умовах школи та сім'ї будувався на принципах свідомості та активності, диференціації, наочності, науковості, систематичності, доступності.

Форми спільної діяльності вчителів з батьками ми об'єднали у три блоки: інформаційний, пізнавальний, практичний.

Форми інформаційного блоку мали на меті визначення фізичного розвитку, фізичної підготовленості та функціональних можливостей основних систем організму дитини на початку та в кінці навчального року. Ці показники вносили в електронну індивідуальну картку реєстрації для інформування батьків про стан фізичної підготовленості та здоров'я дитини. Форму «Визначення відповідних видів спорту» обирали батьки і враховували рекомендації вчителя фізичної культури щодо індивідуальних здібностей учнів до занять у спортивних секціях. Також надавали інформацію щодо місцезнаходження гуртків.

Таблиця 1

Оцінювання важливості форм взаємодії школи та сім'ї у фізичному вихованні першокласників

№ з/п	Форма взаємодії школи та сім'ї	Експерти (n=16)	Учителі (n=43)	Батьки (n=112)	Сума балів
1	Участь батьків і дітей у фізкультурно-спортивних заходах школи	1	2	4	7
2	Консультації шкільного лікаря та вчителя фізичної культури	3	3	1	7
3	Батьківські збори	6	4	3	13
4	Індивідуальна робота з батьками	2	1	10	13
5	Об'єднання зусиль школи й батьків у забезпеченні навчального процесу дітей	5	5	6	16
6	Групові форми взаємодії	7	6	5	18
7	Відвідування батьками відкритих уроків	4	7	7	18
8	Визначення відповідних видів спорту	10	8	2	20
9	Організація та проведення вільного часу дітей і батьків під керівництвом школи	9	9	8	26
10	Презентація сімейного досвіду фізичного виховання	8	11	9	28
11	Батьківський лекторій	11	10	11	32

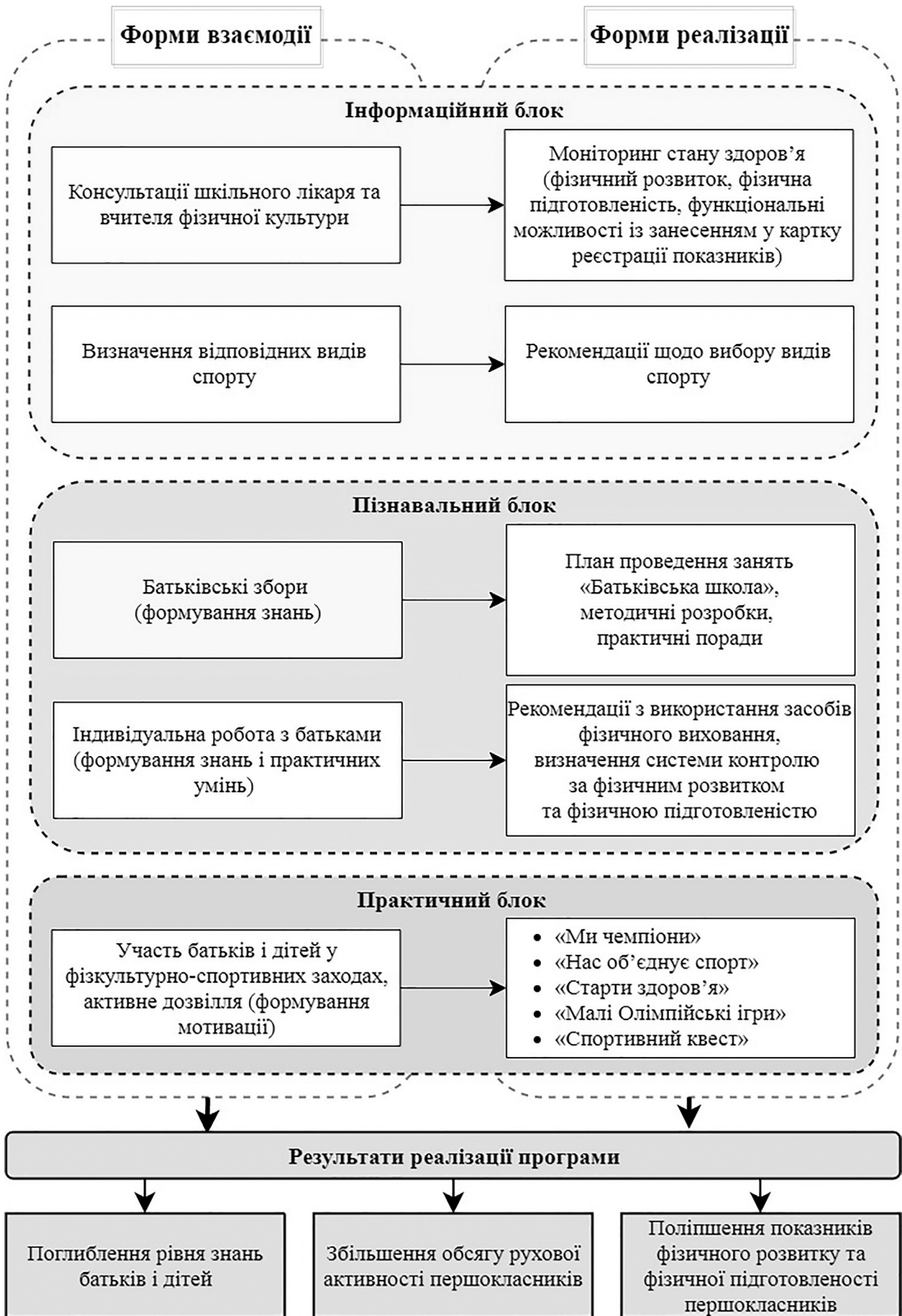

Рис. 1. Блок-схема програми заходів взаємодії школи та сім'ї у фізичному вихованні учнів першого класу

Форму пізнавального блоку «Батьківські збори» проводили, щоб надати методичні рекомендації, згідно з розробленою тематикою «Батьківська школа». Це мало сприяти поглибленню знань батьків щодо формування здорового способу життя та організації фізичного виховання в умовах сім'ї. «Індивідуальна робота з батьками» передбачала ознайомлення з особливостями фізичного розвитку дитини, визначення системи контролю та рекомендації з використання засобів фізичного виховання.

Практичний блок був спрямований насамперед на формування мотивації до ведення здорового способу життя і позитивного ставлення дітей і батьків до занять фізичною культурою і, як наслідок, на проведення самостійних систематичних занять, закріплення програмного матеріалу з навчальної дисципліни «Фізична культура».

У процесі проведення педагогічного експерименту відбулись позитивні зміни в суб'єктивному оцінюванні батьків рівня здоров'я їхніх дітей. Так, в експериментальній групі після педагогічного експерименту на 12,1 % збільшилася кількість дітей із середнім та на 13,8 % із високим рівнем здоров'я. У контрольній групі зміни були незначними – у межах 3,0 % (табл. 2).

З'ясовано, що після впровадження авторської програми діти експериментальної групи на 21,0 % частіше почали виконувати ранкову гімнастику, ніж до експерименту. Ми розробили і запропонували батькам експериментальних класів комплекси вправ ранкової гімнастики. Дібрані вправи було викладено в доступній формі з малюнками, що сприяло мотивуванню батьків та дітей до рухової діяльності. У результаті на 38,0 % збільшилася кількість дітей, які виконували гімнастику разом із батьками (табл. 3).

Ураховуючи потребу батьків в обговоренні й визначенні відповідних спортивних секцій, роз'яснено важливість таких занять, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, дають змогу дітям бути більш впевненими у собі, підвищують їхню комунікабельність. Це мотивувало батьків організувати для своїх дітей додаткову позашкільну діяльність та проводити дозвілля активно.

У результаті відбулися зміни в показниках залученості першокласників до занять у спортивних секціях. Так, на початку педагогічного експерименту кількість дітей, що займаються різними видами спорту, була незначною, проте однаковою у контрольній (37,0%) та експериментальній (36,2%) групах. Наприкінці навчального року в результаті впливу експериментального чинника уже 56,9% учнів експериментальної групи займалися в спортивних секціях (рис. 2).

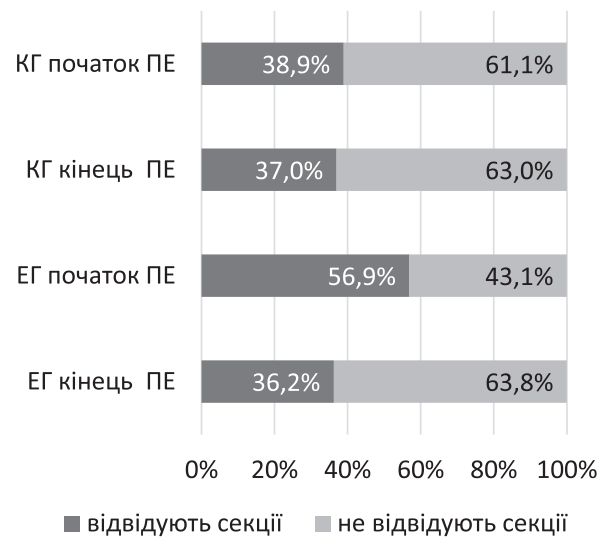

Рис. 2. Кількість дітей, які відвідують заняття у спортивних секціях, %

Таблиця 2

Розподіл учнів за рівнями здоров'я, % (n=112)

Рівні здоров'я	Експериментальна група (n=58)		Контрольна група (n=54)	
	початок ПЕ	кінець ПЕ	початок ПЕ	кінець ПЕ
високий	13,8	29,3	25,9	22,2
середній	82,8	70,7	74,1	77,8
низький	3,4	0,0	0,0	0,0

Таблиця 3

Виконання першокласниками ранкової гімнастики, % (n=112)

Група	Виконують	Не виконують	Деколи виконують	Виконують		
				самостійно	з батьками	
ЕГ	початок ПЕ	34,5	39,7	25,9	82,9	17,1
	кінець ПЕ	55,2	12,1	32,8	45,1	54,9
КГ	початок ПЕ	25,9	48,1	25,9	75,0	25,0
	кінець ПЕ	24,1	46,3	29,6	75,9	24,1

Запропонована програма позитивно вплинула на уподобання дітей щодо проведення вільного часу. Так, до експерименту заняття спортом не були пріоритетною формою проведення дозвілля першокласників, діти поставили цю форму на п'яте місце [5]. У вільний час дітям більше подобалися низькоінтенсивні види рухової активності: гратися в комп'ютерні ігри, дивитися телевізор, читати книжки та малювати.

Після експерименту пріоритети дітей контрольної групи майже не змінилися, а в експериментальній групі відбулися зміни у способі проведення дозвілля. Так, заняття спортом з п'ятої позиції перейшли на другу за рангом, а прогулянки з друзями – з четвертої на першу (табл. 4).

Важливе значення для оптимізації процесу фізичного виховання першокласників має вивчення особливостей їхнього фізичного розвитку. В експериментальних і контрольних групах хлопців і дівчат (рис. 3) дані гармонійності фізичного розвитку учнів на початку педагогічного експерименту ($t=0,063$, $p>0,05$) не відрізнялися [3].

Заняття спортом, регулярне виконання комплексів вправ ранкової гімнастики ефективно вплинули на показники фізичного розвитку молодших школярів. Після педагогічного експерименту в експериментальній групі відзначено

істотне збільшення кількості учнів із гармонійним (на 6,9%; $p<0,05$) та відповідно зменшення з дисгармонійним і різко дисгармонійним фізичним розвитком. Упродовж педагогічного експерименту в дітей контрольної групи статистично істотних змін у характері розподілу учнів у групи за показниками фізичного розвитку не було зафіксовано. Параметри фізичного розвитку учнів експериментальної групи статистично істотно відрізнялися від параметрів фізичного розвитку учнів контрольної групи ($t=0,008$; $p<0,01$). Таким чином, під впливом експериментальної програми було досягнуто достовірних зрушень у поліпшенні гармонійності фізичного розвитку учнів першого класу (див. рис. 3).

Виявлено позитивні зміни в результатах фізичної підготовленості школярів експериментальної групи ($p<0,04$) в умовах педагогічного експерименту [6]. Так, після завершення експерименту (табл. 5) різниця між показниками учнів експериментальної та контрольної групи становила: у «човниковому» бігу 4×9 м у хлопців – 0,6 с, дівчат – 0,7 с; у бігу на 30 м у хлопців – 0,3 с дівчат – 0,2 с; у стрибку в довжину з місця у хлопців – 8,3 см, дівчат – 9,9 см; у нахилі тулуба вперед з положення сидячи у хлопців – 2,2 см, дівчат – 3,0 см. Діти, які навчалися за експериментальною

Таблиця 4

Проведення дозвілля учнями першого класу, (місце)

Форми дозвілля	Експериментальна група (n=58)		Контрольна група (n=54)	
	до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту
Грати в комп'ютерні ігри	1	3	1	1
Дивитися телевізор	2	4	2	3
Читати книжки, малювати	3	5	3	2
Прогулянки з друзями	4	1	4	4
Займатися спортом	5	2	5	5
Допомагати батькам	6	6	6	6

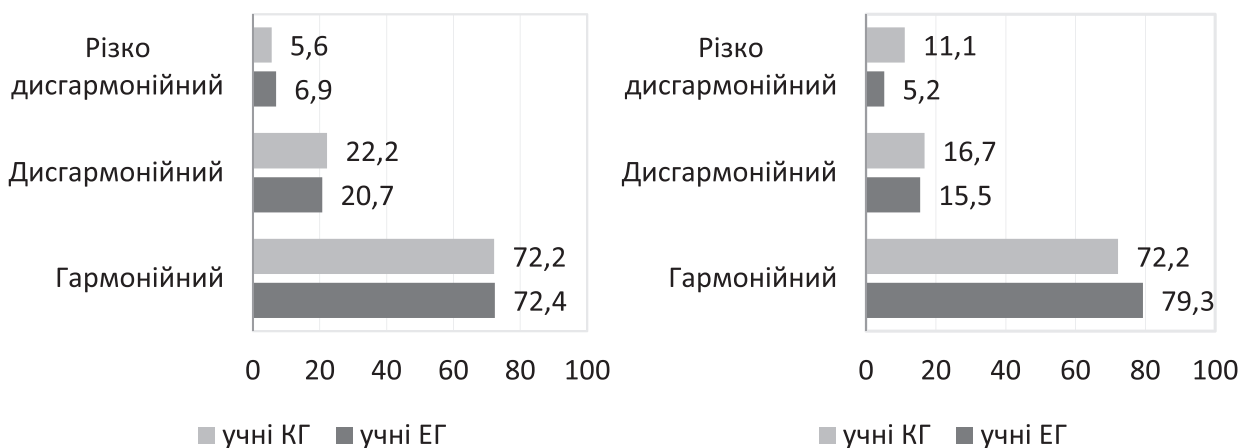

Рис. 3. Розподіл учнів за рівнем фізичного розвитку до і після експерименту, %

Таблиця 5

Показники фізичної підготовленості учнів експериментальної і контрольної групи до та після експерименту, n = 112

Випробування	Стать	Експериментальна група		Контрольна група		t _{кф-ег}	
		до	після	до	після	до	після
Біг 30 м (с)	хлопці	7,6±0,7	6,6±0,5	7,4±0,5	6,9±0,4	0,05	0,03
	дівчата	7,6±0,5	6,8±0,4	7,6±0,5	7,0±0,5	0,05	0,04
Стрибок у довжину з місця (см)	хлопці	110,1±17,5	125,8±14,7	107,2±13,0	117,5±14,3	0,05	0,04
	дівчата	88,3±12,5	116,5±16,9	94,1±16,9	106,6±16,7	0,05	0,03
«Човниковий» біг 4×9 м (с)	хлопці	14,7±1,0	12,6±0,9	14,9±1,0	13,2±1,0	0,05	0,03
	дівчата	15,1±1,2	13,2±1,0	15,6±1,3	13,9±1,1	0,05	0,01
Нахил тулуба вперед із положення сидячи (см)	хлопці	1,0±3,1	4,9±3,4	2,1±4,6	2,7±4,2	0,05	0,04
	дівчата	5,2±5,6	8,0±5,6	4,3±4,2	5,0±4,3	0,05	0,02

програмою, з чотирьох видів випробувань досягнули достовірно більших результатів ($p < 0,05 - 0,01$) порівняно з контрольною групою.

В експериментальній групі зростання кількості учнів із високим рівнем навчальних досягнень з фізичної культури було більшим (32%), ніж у контрольній групі (20%). Суттєвим також було зменшення кількості учнів із початковим рівнем навчальних досягнень в експериментальній групі – на 24% (у контрольній групі – на 9%). Кількість учнів із достатнім та середнім рівнем фізичної підготовленості суттєво не змінилася.

Таким чином, можна стверджувати, що розроблена програма заходів взаємодії школи та сім'ї у фізичному вихованні є ефективною і може бути застосована для збільшення обсягу рухової активності та поліпшення фізичного розвитку і фізичної підготовленості першокласників.

Висновки. Розроблена під час дослідження програма заходів взаємодії школи та сім'ї у фізичному вихованні учнів першого класу передбачала застосування найбільш дієвих форм

спільної діяльності та шляхи їх реалізації: участь батьків і дітей у фізкультурно-спортивних заходах; консультації шкільного лікаря та вчителя фізичної культури про фізичний розвиток, фізичну підготовленість та функціональні можливості; батьківські збори з наданням методичних порад за розробленою тематикою занять та методичними розробками; індивідуальна робота з батьками, що містила такі форми: надання інформації батькам про особливості фізичного розвитку їхньої дитини, визначення системи контролю, рекомендації з використання засобів фізичного виховання та визначення відповідних видів спорту. У результаті експериментальної перевірки авторської програми виявлено статистично достовірні поліпшення фізичного розвитку та фізичної підготовленості школярів, а також відбулися позитивні зміни у проведенні ними вільного часу.

Перспективи подальших досліджень полягають у підвищенні ефективності процесу фізичного виховання, що сприятиме збереженню та зміцненню здоров'я дітей.

Список використаних джерел

1. Health complaints and well-being complaints among secondary school children / Ivanna Bodnar, Yurii Petryshyn, Alla Solovei, Olga Rymar, Igor Lapychak, Ulyana Shevtsiv, Mariana Ripak, Marta Yaroshyk, Natalya Sorokolit // Journal of physical education and sport. – 2016. – Vol. 16, is. 3. – P. 905–909.
2. The paradigm of health maintenance at higher education institutions as an important component of human development in terms of modernity / Olga I. Zavydivska, Nataliia N. Zavydivska, Olena V. Khanikiants, Olga V. Rymar // Journal of Physical Education and Sport. – 2017. – Vol. 17, suppl. is. 1. – P. 60–65.
3. Боднарчук О. Оцінювання гармонійності фізичного розвитку учнів перших класів / Олена Боднарчук // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Львів, 2012. – Вип. 16, т. 2. – С. 32–36.
4. Боднарчук О. Оцінювання ролі фізичної культури вчителями й батьками учнів перших класів / Боднарчук Олена, Заневський Ігор // Фізична активність, здоров'я і спорт. – 2011. – № 4(6). – С. 16–26.
5. Боднарчук О. Ставлення до фізичної культури першокласників та їхніх батьків / Олена Боднарчук, Ігор Заневський // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2011. – № 3. – С. 15–19.
6. Боднарчук О. Фізична підготовленість учнів перших класів в умовах взаємодії школи та сім'ї / Олена Боднарчук // Спортивна наука України [Електронний ресурс]. – 2012. – № 3(47). – С. 30–34. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/SNU/2012_3/Bod_4.pdf.

7. Вільчковський Е. С., Козленко М. П., Цвек С. Ф. Система фізичного виховання молодших школярів : навч.-метод. посіб. – Київ : ІЗМН, 1998. – 232 с.
8. Гаджиев Р. Д. Взаимодействие семьи и школы в формировании здорового образа жизни у младших школьников / Р. Д. Гаджиев // Гуманитарные и социально-экономические науки. – 2006. – № 6.
9. Кожунова О. Ю. Социальное партнерство школы и семьи как фактор повышения их воспитательного потенциала : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Кожунова О. Ю. – Москва, 2011. – 227 с.
10. Корнієнко С. М. Педагогічні основи фізичного виховання молодших школярів у системі «родина-школа» : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Корнієнко С. М. – Тернопіль, 2001. – 223 с.
11. Москаленко Н. Формування здорового способу життя дітей молодшого шкільного віку в системі «сім'я-школа» / Н. Москаленко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2006. – № 2. – С. 65–67.
12. Перегудова О. А. Взаимодействие школы и семьи в приобщении младших школьников к здоровому образу жизни : дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Перегудова О. А. – Москва, 2005. – 204 с.
13. Шукаева А. В. Взаимодействие семьи и школы в формировании здорового стиля жизни у детей младшего школьного возраста на основе деятельности семейного физкультурно-оздоровительного клуба : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Шукаева А. В. – Смоленск, 2006. – 213 с.

References

1. Bodnar I, Petryshyn Y, Solovei A, Rymar O. Health complaints and well-being complaints among secondary school children. *Journal of physical education and sport*. 2016;16;3:905–9.
2. Zavydivska OI, Zavydivska NN, Khanikiants OV, Rymar OV. The paradigm of health maintenance at higher education institutions as an important component of human development in terms of modernity. *Journal of Physical Education and Sport*. 2017;1:60–5.
3. Боднарчук О. Оцінювання гармонійності фізичного розвитку учнів перших класів. В: Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Львів; 2012;16;2, с. 32–6.
4. Боднарчук О, Заневський І. Оцінювання ролі фізичної культури вчителями й батьками учнів перших класів. *Фізична активність, здоров'я і спорт*. 2011;4(6):16–26.
5. Боднарчук О, Заневський І. Ставлення до фізичної культури першокласників та їхніх батьків. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011; 3:15–9.
6. Боднарчук О. Фізична підготовленість учнів перших класів в умовах взаємодії школи та сім'ї. *Спортивна наука України* [Інтернет]. 2012 [цитовано 2019 Лют. 24]; 3(47): 30–4. Доступно: www.nbu.gov.ua/e-journals/SNU/2012_3/Bod_4.pdf.
7. Вільчковський ЕС, Козленко МП, Цвек СФ. Система фізичного виховання молодших школярів: навч.-метод. посіб. Київ: ІЗМН; 1998. 232 с.
8. Гаджиев РД. Взаимодействие семьи и школы в формировании здорового образа жизни у младших школьников. *Гуманитарные и социально-экономические науки*. 2006; 6.
9. Кожунова ОЮ. Социальное партнерство школы и семьи как фактор повышения их воспитательного потенциала [диссертация]. Москва; 2011. 227 с.
10. Корнієнко СМ. Педагогічні основи фізичного виховання молодших школярів у системі «родина-школа» [диссертация]. Тернопіль; 2001. 223 с.
11. Москаленко Н. Формування здорового способу життя дітей молодшого шкільного віку в системі «сім'я-школа». *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2006;2:65–7.
12. Перегудова ОА. Взаимодействие школы и семьи в приобщении младших школьников к здоровому образу жизни [диссертация]. Москва; 2005. 204 с.
13. Шукаева АВ. Взаимодействие семьи и школы в формировании здорового стиля жизни у детей младшего школьного возраста на основе деятельности семейного физкультурно-оздоровительного клуба [диссертация]. Смоленск; 2006. 213 с.

Стаття надійшла до редколегії 8.07.2019.

Прийнята до друку 10.12.2019.

Підписана до друку 27.12.2019.